

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemadel

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles käsitletakse elektrienergia siseturgu (uuesti sõnastatud)“

[COM(2016) 861 final – 2016-379-COD],

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb ohuvalmidust elektrisektoris ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2005/89/EÜ“

[COM(2016) 862 final – 2016-377-COD],

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega luuakse Euroopa Liidu Energeetika-sektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet (uuesti sõnastatud)“

[COM(2016) 863 final – 2016-378-COD]

ja

„Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv elektrienergia siseturu ühiseeskirjade kohta (uuesti sõnastatud)“

[COM(2016) 864 final – 2016-380-COD]

(2017/C 288/13)

Raportöör: **Alfred GAJDOSIK**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Parlament, 16.1.2017
	Euroopa Liidu Nõukogu, 19.1.2017
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 194 lõige 2
Vastutav sektiioon	transpordi, energeetika, infrastruktuuri ja infoühiskonna sektiioon
Vastuvõtmine sektiioonis	16.5.2017
Vastuvõtmine täiskogus	31.5.2017
Täiskogu istungjärk nr	526
Hääletuse tulemus	185/2/2
(poolt/vastu/erapooletuid)	

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee tunneb heameelt komisjoni ettepaneku üle, mis käsitleb uut turukorraldust, ohuvalmiduse määrust ning energeetikasektorit reguleerivate asutuste koostöö uut korraldust. See tähistab ELis edasist sammu riiklikest reguleeritud turgudest elektri turupõhise käsitusviisi suunas, tagades energiavarustuskindluse madalaima võimaliku hinnaga ning see vastab kõigi Euroopa energiatarbijate (sh tööstus-, äri- ja kodutarbijad) peamistele huvidele. Selline eesmärk saavutatakse üksnes juhul, kui liigutakse majanduse ulatuslikuma elektrifitseerimise suunas, mis on kõige tõhusam ja paindlikum viis selle rakendamiseks.

1.2 Kooskõlas eelmiste arvamustega toob komitee esile, et hästi toimivad elektriturud on energialiidu ⁽¹⁾ eesmärkide täitmise eeltingimus. Komitee nõustub komisjoni arvamusega, et turu heaks toimimiseks on tarvis teha turukorralduses mitmeid olulisi muudatusi, eelkõige vahelduvatest taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia suureneva kasutamise tõttu ⁽²⁾. Taastuvenergia integreerimisest olemasolevasse turgu ei ole abi. Vaja on uut turgu. Komitee leiab, et

⁽¹⁾ ELT C 383, 17.11.2015, lk 84; ELT C 264, 20.7.2016, lk 117.

⁽²⁾ Vt ka arvamus TEN/626 „Energialiidu olukord 2016“ (vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja 100, lk 100).

turukorralduse pakett on üldjoontes hea vastus vajadusele nende muudatuste järele, sillutades teed kulutõhusale ja majanduslikult elujõulisele energiaalasele üleminekule.

1.3 Komitee tunnustab turukorralduse paketi üldist käsitusviisi, eelkõige eesmärke asetada tarbijad energiaturu keskmesse, laiendada elektrivarustust ja tugevdada piirkondlikku koostööd. Turueeskirjade ja regulatiivse raamistiku vastav kohandamine on oluline samm selles suunas, et pakkuda stabiilselt kõigile Euroopa tarbijatele puhas energiat võimalikult madala hinna eest. Sellest hoolimata on mõne punkti osas jätkuvalt arenguruumi. Eelkõige on vaja konkreetsemaid eeskirju⁽³⁾.

1.4 CO₂-heite vähendamine on üks energialiidu strateegilistest eesmärkidest ja seetõttu tuleb toetada eesmärki suurendada investeeringuid elektrituru CO₂-heite vähendamisse. Kuid parim viis selle edendamiseks on võrdsed ja õiglased turutingimused, mis on kasulikud nii tarbijate kui ka keskkonnasäästlikule majandusele ülemineku jaoks. Traditsioonilise elektritootmise väliskulude täielik arvessevõtmine, mis sisaldab kliimamuutustega seonduvaid kahjusid ja kahju inimeste tervisele, on CO₂-heite tulemuslikuks ja tõhusaks vähendamiseks äärmiselt oluline. Asjakohane maksustamine on parim lähenemisviis, et juhtida investeeringud taastuvenergia suunas.

1.5 Komitee toetab kindlalt tingimust, et kõigil tarbijatel, sh tööstusel, äriettevõtetel ja kodumajapidamistel, on õigus energiat ise toota, säilitada ja müüa ning et kohalikel energiakogukondadel on õigus toetada, arendada või rentida kogukonna võrkusid. Üksikasjalikumaid eeskirju on siiski vaja, et oleks võimalik neid õigusi kaitsta ning kõrvaldada olemasolevad takistused (juurdepääs võrgule, ebaõiglased ja ebakohased võrgutasud, õiguslikud ja halduslikud takistused jne).

1.6 Veelgi enam, eesmärk peab olema anda Euroopa tarbijatele võimalus osaleda täielikult kogu elektriturul ning seeläbi elektriga kauplemises ja sellega varustamises. Euroopa Komisjoni ettepanekutes puuduvad konkreetsed eeskirjad, et panna paika selle jaoks vajalikud tingimused. Arendada tuleb detsentraliseeritud kauplemiskohti ja -struktuure, mis avavad võimalusi isegi väikeste energiaühikutega otsese kauplemise jaoks. Elektrienergia tarnimise ja sellega kauplemise detsentraliseerimine on tarbijate täieliku turule integreerimise eeltingimus, kuid detsentraliseerimine ei tähenda Euroopa elektrituru killustumist.

1.7 Kuigi Euroopa Komisjon käsitleb õigusega eesmärki tugevdada lühiajalisi turge, ei ole see pikas perspektiivis piisav, et investeerida taastuvenergiasse turumehhanismide alusel. Selleks peab olema võimalus kaubelda taastuvenergiaga ka detsentraliseeritud turgudel edaspidi ja tuleviku jaoks kauplemise kaudu, mis on võimalik vaid juhul, kui kaubeldakse tasakaalustamistoodetega, kasutades paindlikkuse võimalusi.

1.8 Kuna praegu ei ole paljudes Euroopa riikides probleemiks mitte tootmisvõimsuse puudumine, vaid ülemäärane võimsus, siis tuleks traditsioonilise elektritootmise reservvõimsuse mehhanisme kasutada vaid lühiajalise lahendusena, kui tasakaalustamistooted ei suuda pakkuda vajalikku varustuskindlust, pidades silmas investeeringute stabiilsust kõigi turuosaliste jaoks.

1.9 Komitee tuletab meelde, et kütteostuvõimetuse probleemi tuleb arvestada tulevase poliitika puhul, mille eesmärk on liikuda väheses CO₂-heitega ühiskonna poole. „Tootvad tarbijad“ võib olla üks lähenemisviis, et tegeleda selle probleemiga, seni kui haavatavad tarbijad saavad juurdepääsu vajalikule kapitalile avaliku sektori laenude kaudu või kohalike omavalitsuste, piirkondade või teiste üksuste (nt valitsusvälised organisatsioonid) abil.

1.10 Komitee juhib tähelepanu sellele, et arvestades taastuvenergia jaamade ning elektri- ja küttegaamade moodulites toodetud elektri tüüpiliselt väiksemaid koguseid, on hästi toimivad, kaasaegsed ja arukad jaotusvõrgud saamas üha olulisemaks. Riiklikud õigusaktid peavad lubama võrguettevõtjatel teha vajalikke investeeringuid ja neid selleks julgustama. Tarvis on ka investeeringuid riiklike elektrivõrkude omavahelise ühenduvuse parandamiseks. Mõlemad aitavad tagada energiavarustust ja loovad Euroopas uusi töökohti.

⁽³⁾ Vt ka arvamus TEN/624 „Pakett „Puhas energia kõigile““ (ELTs veel avaldamata).

1.11 Komitee rõhutab, et eesmärk tagada elektrienergia varustuskindluse kõrge tase turukeskkonnas, kus tarbijad etendavad keskset rolli, nõuab info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) intensiivset kasutamist, uusi kavandamismetodeid ning uusi vahendeid elektrisüsteemi käitamiseks, mis üheskoos võimaldavad määratleda tarbijate ja võrgustike vajadused reaalajas ning mis omakorda nõuab suuri investeeringuid teadus- ja arendustegevusse ning innovatsiooni (vt punkt 3.13).

1.12 Seoses paindlikkuse, elektromobiilsuse, salvestamise ja teiste tasakaalustamisvõimalustega toetab komitee Euroopa Komisjoni seisukohta anda sõltumatutele turuosalistele eelisõigus nende oluliste turgude arendamiseks, enne kui võrguettevõtjatel võimaldatakse asuda täitma asjaomaste seadeldiste haldaja või kasutaja rolli.

2. Komisjoni teatise sisu

2.1 Oma kavandatud pakettis juhib komisjon tähelepanu sellele, et energialiidu eesmärkide saavutamine eeldab elektrituru põhjalikku reformi. Taastuenergia integreerimisest olemasolevasse turgu ei ole abi. Vaja on uut turgu.

2.2 Komisjon suunistab oma uue turupoliitika kahe põhimõtte ümber:

- rakendada tuleb uusi turueeskirju, mis kajastavad taastuenergia põhiomadusi – detsentraliseeritust ja paindlikkust – ning aitavad kaasa energiavarustuskindluse ja kulutasuvuse suurendamisele;
- tarbijad peaksid olema uue energiaturu keskmes.

2.3 Komisjoni ettepanek keskendub ka küsimusele, kuidas tugevdada energiavarustuskindlust ohuvalmiduse käsitusviisi kaudu.

2.4 Neljas aspekt on regulatiivse järelevalve reform, millega määratletakse uuesti Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet (ACER) roll ja pädevused.

Valdkondliku arvamusena hinnatakse käesoleva arvamusega õigusakte peamiselt vastavalt sellele, millises ulatuses need täidavad punktis 2.2 esitatud põhimõtteid. Kuna komitee arvates tegeletakse selle küsimusega peamiselt elektrienergia siseturgu käsitlevates dokumentides (COM(2016) 861 final ja COM(2016) 864 final), siis keskendub see arvamus eelkõige nendele kahele dokumendile.

3. Üldmärgused turukorralduse kohta

3.1 Kogu energiasüsteemi (sh kütte- ja transpordisektor) CO₂-heite vähendamiseks peab taastuenergia osakaal elektritootmises olema vastavalt sama suur. Selle taustal on komisjoni käsitusviis põhimõtteliselt õige: Euroopa elektriturgu tuleb arendada nii, et see oleks taastuenergiaga kokkusobiv. Komitee tunnustab seda selget käsitusviisi kui olulist sammu Euroopa elektrituru saavutamiseks, mis aitab ületada olemasolevaid tõkkeid, nagu näiteks füüsilised piirangud omavaheliste ühenduste puudumise ja liikmesriikide vahelise regulatiivse ja maksualase mitmekesisuse tõttu.

3.2 Oluline esialgne kaalutlus on, et muutlik taastuenergia on oma olemuselt detsentraliseeritud, ehk teisisõnu:

- Maismaa tuuleenergia ja fotogalvaanilised seadmed on keskmiselt palju väiksemad kui traditsioonilised generaatorid.
- Maismaa tuuleenergiast ja päikesekiirgusest toodetud energia on kättesaadav peaaegu kõikjal.
- Seda saab kavandada viisil, mis on kohandatud tarbimisega, kui on olemas õiged turustiimulid. Isegi kui taastuvaid energiaallikad ei saa kontrollida, on nende kättesaadavust võimalik väga täpselt prognoosida.

Samad omadused kehtivad tihti ka muude tehnoloogiate puhul, nagu elektri ja soojuse tootmine koostootmisjaamades, millel on oluline tähtsus paindlikkuse ja tasakaalustamise võimalustena tulevastel energiaturgudel tänu oma suurele tõhususele.

3.3 Ühelt poolt pakuvad need omadused konkreetseid võimalusi, mida Euroopa Komisjon mainib mingil määral oma ettepanekutes uue turukorralduse kohta. Kuid komisjoni ettepanek võiks olla sidusam ja täpsem turueeskirjade suunistamisel nendele võimalustele. Kõnealuses kontekstis juhitakse tähelepanu komitee seisukohtadele, mis on esitatud arvamuses „Taastuvenergia direktiivi läbivaatamine“ (TEN/622)⁽⁴⁾. Turukorralduse jaoks on eriti oluline asjaolu, et taastuvenergia ja teised detsentraliseeritud tehnoloogiad aitavad kaasa turulikviidsuse märkimisväärsele suurenemisele.

3.4 Komisjon rõhutab õigesti, et uut energiaturgu iseloomustab palju suurem arv tootmisüksusi võrreldes traditsioonilise tootmisstruktuuriga, mida iseloomustab väga väike arv elektrijaamasid. Selle tagajärjel suureneb elektri tootmisega seotud osalejate mitmekesisus märkimisväärselt. Siinkohal on väga oluline tarbijate muutmine aktiivsemateks osalejateks. Taastuvatest energiaallikatest elektrienergia tootmine ja koostootmine võimaldab tarbijatel muutuda tootjateks, nagu tunnistab komisjon oma ettepanekus.

3.5 Oluline on märkida ka, et idee „tarbijate muutmine aktiivseteks tarbijateks“ viitab kõikidele tarbijakategooriatele, sealhulgas kaubanduslikele ja tööstuslikele energiatarbijatele, kes jõuavad märkimisväärse kulude kokkuhoiuni isetarbimiseks mõeldud detsentraliseeritud tootmistehnoloogiasse investeerimise kaudu. Tarbijate aktiivseks muutmine ei vii seega mitte ainult likviidsemate elektriturgudeni, vaid ka täiendavate majanduslike impulssideni: väikesed ja suured ettevõtjad võivad saada kasu konkurentsieelistest, lisaväärtust toodetakse kohapeal, soodustakse uusi töövõimalusi. Teisest küljest puuduvad paljudel kodumajapidamistel rahalised vahendid, mida on tarvis tootvaks tarbijaks saamiseks. Siinkohal võivad aidata tarbijasõbralikud laenud ning omaavalitsusüksuste ja piirkondade aktiivne abi.

3.6 Kuid tarbijate aktiveerimist takistavad kolm tegurit.

3.6.1 Esiteks, peaaegu mitte mingeid kivisöe- või tuumaelektrijaama väliskulusid ei võeta arvesse. Nende kulude hulgas tuleb eriti arvestada tervisekahjustusi ja kliimamuutuse tekitatud kahju. Nende kulude mitteamestamine paneb taastuvenergia, mis ei tekita võrreldavat välismõju, väga ebasoodsasse konkurentsiolukorda. Arvestades, et eelkõige võimaldab tarbijatel aktiivsemaks muutuda taastuvenergia, peame järelutama, et tarbijate piiratud osalus peab olema poliitiliselt soovitav või vähemalt teadlikult tolereeritud. Terves talvepaketi ei tehta mingeid jõupingutusi, et seda turumoonutust kõrvaldada. Moonutus on veelgi suurem, sest traditsioonilise elektritootmise väliskulude mitteamestamine suurendab vajadust oluliselt toetada taastuvenergiat.

3.6.2 On veel üks põhjus, miks detsentraliseeritud tehnoloogiad, nagu taastuvenergia või elektri ja soojuse koostootmisjaamad, on pidevalt ebasoodsas olukorras võrreldes tavapäraste elektrijaamadega. Hulgiturgude praegune ülesehitus soosib suuremahulisi tootmisüksusi. Kuna keskmised taastuvenergia tootmise ning elektri ja soojuse koostootmisjaamad on märkimisväärselt väiksemad ega anna seega vajalikku mastaabisäästu, kannatavad nad ebasoodsa konkurentsiolukorra all.

3.6.3 Lisaks ei pääse paljud väiksemad osalejad energiaga kauplemise turule õiguslike takistuste, halduseeskirjade, litsentsimise ja bürokraatlike nõuete tõttu. See mõjutab kodumajapidamisi sama palju kui äri- ja isegi tööstustarbijaid.

3.7 Poliitilise tahte olemasolul saaks need kolm praeguse elektrituru puudujääki viivitamata kõrvaldada. Kuid komitee kardab, et komisjoni ettepanekutes esitatud vastavad eeskirjad ei ole piisavalt selged.

3.8 CO₂-heite täpne maksustamine, mis kujutab endast üht peamist probleemi seoses ülalnimetatud väliskuludega, on minimaalne asi, mida tuleb teha, et likvideerida turumoonutus, mis soosib traditsioonilist elektritootmist, nagu on kirjeldatud punktis 3.6.1. Komitee on seda nõudnud mitu korda⁽⁵⁾.

⁽⁴⁾ ELTs veel avaldamata.

⁽⁵⁾ ELT C 82, 3.3.2016, lk 13.

3.9 Elektriturg ja eelkõige elektriga kauplemine tuleks avada rohkem detsentraliseeritud struktuuridele, et hüvitada punktides 3.6.2 ja 3.6.3 kirjeldatud puudusi.

3.10 Detsentraliseerimine ei tohi tähendada Euroopa elektrisüsteemi killustamist. Komisjoni väide, et elektril tuleks võimaldada „vabalt liikuda sinna, kus seda kõige rohkem vajatakse“, on põhimõtteliselt õige. Siiski on tarvis ulatuslikke investeeringuid, et parandada riiklike võrkude vahelisi ühendusi, ning arendada tuleb refinantseerimise mudelit, mis ei koormaks liigselt tarbijaid.

3.11 Nõudlusele suunatud elektritootmine – ka selliste paindlikkuse ja tasakaalustamise võimaluste kaudu nagu elektri salvestamine, elektrienergiast soojuse tootmine, elektrienergiast gaasi tootmine, sõidukite võrku ühendamine – on parim lähenemine, et hoida võrgu laiendamise kulud minimaalsed. See seletab, miks tootev tarbimine, otsesed tehingud elektritootjate ja tarbijate vahel ning tasakaalustamiskohustuse tugevdamine, nagu on pakkunud välja komisjon, on olulised vahendid, mis aitavad tagada energiavarustuskindlust.

3.12 Komisjoni ettepanek kajastab üldiselt neid mehhanisme. Komitee toetab seda lähenemist, millel on positiivne mõju eelkõige vähe arenenud elektriturgudele, mis kannatavad mõnedes liikmesriikides suure ülereguleerimise tõttu.

3.13 Kuid selles kontekstis eirab komisjoni ettepanek suuresti digiteerimise potentsiaali. Digiteerimine võimaldab tarbimise ja tootmise andmeid detailsel tasandil elektrooniliselt salvestada, ka kõige väiksemate üksuste (st individuaalsete kilovattide) puhul. Konkreetsete ja individuaalsete tarbijaprofiilide salvestamine, kasutades arukaid arvesteid – ja tulevikus asjade interneti kaudu – koostöös energiatootmises osalejate mitmekesisusega – annavad sõna otseses mõttes igale tarbijale võimaluse saada iseenda tasakaalu halduriks. Haridus- ja koolitusprogrammid on olulised, et anda võimalikult paljudele tarbijatele võimalus selle rolli täitmiseks ning kõrvaldada seega kaubanduse detsentraliseeritud vormide, nt vastastikuste tehingute struktuuriline puudujääk (nimelt piiratud turulikkus).

3.14 Esimese sammuna tuleks elektri tasakaalustamise eeskirju (määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artiklid 4 ja 5) kohandada nii, et energia arvestusühikuid saaks salvestada suure ajalise täpsusega. Nende väikseimate koguste energiaga kauplemiseks tuleks luua konkreetsed lühiajalised turud. Määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artikleid 6 ja 7 tuleks vastavalt muuta.

3.15 Kahjuks ei ole komisjon selles osas mingeid algatusi pakkunud. Selle asemel sätestatakse määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artiklis 3, et tarbijate ja väikeste ettevõtjate turuosalus tuleb võimaldada vahendajate kaudu. Vahendajaid õigustavad peamiselt nn portfelli mõju ja tehingute kulud. Kuid need kaoksid, kui elektriturg detsentraliseeritaks. Siis saaksid elektritarbijad ja väikesed ettevõtjad võimaluse täielikult ja otseselt elektriturul osaleda, kui nad soovivad ja suudavad aktiivset rolli etendada. On paljuütlevalt, et komisjon ei viita elektriga kauplemisele, kui ta räägib artikli 3 lõike 1 punktis i võrdsetest alustest.

3.16 Selles kontekstis näivad tootjate ja tarbijate vahelised otsesed tehingud olevat majanduslikult eriti paljutõotavad, sest ühe hinnasignaali saavad nad kajastada mitmesuguseid hinnakomponente, mis – võrreldes praeguse olukorraga mitmetes liikmesriikides – on suuresti kujundatud turu poolt. Näiteks saab otseste tehingute hinnasignaal peegeldada mitmesuguseid tegureid, nagu näiteks:

- kindlasummaline makse võrgu infrastruktuuri rahastamiseks;
- muutuv tehinguspetsiifiline makse, mis kajastab tugiteenuste kasutamist, mis on vajalikud konkreetsete tehingute jaoks elektrivõrgus;
- suutlikkuse toetamine, et rahastada elektritootmist, elektrienergia salvestamis- ja muundamisseadmeid, mis olenevad tehingu poolte vahelistest läbirääkimistest.

3.17 Ärimudeleid detsentraliseeritud elektriga kauplemise jaoks mitte lihtsalt ei arendata mõnes liikmesriigis (nt Madalmaad ja Eesti) – tegelikult eksisteerivad väga ambitsioonikad mudelid, mida kasutatakse mitmetel turgudel väljaspool Euroopat (nt USAs ja Austraalias). Ilmselt on see ülemaailmne suundumus. Euroopa saab oma ekspordivõimalusi ülemaailmsel energiaturgudel parimal viisil ära kasutada ainult juhul, kui Euroopa ettevõtjad arendavad välja veenvad mudelid detsentraliseeritud, digiteeritud elektriga kauplemiseks. Kuid Euroopa Liit peaks andma oma ettevõtetele võimaluse viia need mudelid ellu ka oma koduturgudel.

4. Konkreetsed märkused direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final konkreetsete aspektide kohta ning määruse ettepanekute COM(2016) 861 final, COM(2016) 862 final ja COM(2016) 863 final kohta

4.1 Komitee tunneb heameelt komisjoni selge pühendumuse üle vähendada elektrituru CO₂-heidet. Kuid arvestades punktis 3.6 esitatud arutluskäiku, muudab eelisjaotuse piiramine, nagu on sätestatud määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artiklis 11, selle eesmärgi saavutamise raskemaks vähemalt seni, kuni tavapärase elektritootmise puhul ei toimu täielikku väliskulude arvestamist. Kuigi põhimõtteliselt on õige jaotuse haldamise aluspõhimõtteks luua tehnoloogia neutraalsus, siis eeldab see võrdseid võimalusi. Kuna ei arvestata traditsioonilise elektritootmise väliskulusid, puuduvad võrdsed võimalused. Enne eelisjaotuse tõsist piiramist, nagu on ette nähtud komisjoni ettepanekus, tuleb saavutada väliskulude täielik arvessevõtmine.

4.2 Seetõttu tuleks näha ette eelisjaotuse säilitamine piiratud ajavahemiku jooksul kõigis nendes liikmesriikides, kus taastuvenergia osakaal on alla 15 %. Suurema osakaaluga liikmesriigid peaksid esitama vastava jaotusraamistiku komisjonile kaalumiseks. See jaotusraamistik ei tohiks moonutada vaba turu mehhanismi vähese süsinikdioksiidiheite ja kulutõhusa paindlikkuse võimaluste jaoks. Komisjon peaks seda raamistikku analüüsima, et hinnata, kas see on võimeline toetama CO₂-heite vähendamist.

4.3 Igal juhul tuleks ühtlustatud poliitika jaoks asendada määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artikli 11 lõikes 3 sätestatud miinimumväärtused vastavate arvudega (keskkonna- ja energiaalaste riigiabi suuniste⁽⁶⁾ ääremärkused 125 ja 127), et võimaldada väikestele turuosalistele jätkuvalt võimalusi õiglaseks konkurentsiks.

4.4 Määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artikli 12 kohaselt kujutavad ümberjaotamine ja piiramine endast edasist takistust CO₂-heite vähendamise eesmärgile. Kuna eelkõige kvisiöl töötavatel elektrijaamadel on suhteliselt kõrged tegevuse alustamise ja seiskamise kulud, siis arvestavad nende elektrijaamade käitajad need kulud oma koormuste ümberjaotamise pakkumistesse. Tuule- ja päikeseenergiaseadmetel ei ole neid kulusid. Tulemuseks on, et tuule- ja päikeseenergiaseadmed võetakse sagedamini võrgust välja, mis tähendab Euroopale tagasilööki seoses CO₂-heite vähendamisega. Seetõttu peaks turupõhine koormuste ümberjaotamine piirduma taastumatu energiaga.

4.5 Komitee toetab komisjoni seisukohta, et tarbijate huvides tuleb turumoonutusi vältida. Ta julgustab komisjoni tegema rohkem jõupingutusi, et vältida praegusi ja tulevase turumoonutusi. Võimsuse tagamise mehhanismid tavapäraste elektrijaamade jaoks, nagu on sätestatud määruse ettepanekus COM(2016) 861 final, võivad kaasa tuua täiendavaid tõsiseid turumoonutusi, nagu tunnistab ka komisjon ise. Võimsuse tagamise mehhanisme tuleb energiavarustuskindluse kontekstis seetõttu vaadelda viimase võimaluse ja lühiajalise lahendusena. Praegu on pakiline vajadus palju konkreetsemate eeskirjade järele, millele sätestatakse, millal võimsuse tagamise mehhanismid on lubatud.

4.6 Tuleb meele pidada, et taastuvatest energiaallikatest toodetav elekter, mis saadakse vahelduvatest energiaallikatest (tuulest ja päikesekiirgusest), ei saa sellisena võimsuse tagamise mehhanismides osaleda ja sellega ei ole võimalik kaubelda ka futuurturgudel. Kuigi seetõttu on õige tugevdada päev-ette ja päevasisest kauplemist, tähendab päikese- ja tuuleenergia konkreetne kulustruktuur (st nullilähedased piirkulud), et see ei vii investeringute refinantseerimise ja taastuvenergiiani. Taastuvatest energiaallikatest toodetud elekteriga peab olema võimalik futuurturgudel kaubelda. Ainus eeldatav viis, kuidas seda teostada, on siduda taastuvenergia tasakaalustamise ja paindlikkuse võimalustega. Nagu ka akudel põhinev salvestamine, hõlmab see peamiselt tehnilisi valikuvõimalusi, nagu elektrienergiast soojuste tootmine ja elektrienergiast gaasi tootmine⁽⁷⁾.

⁽⁶⁾ ELT C 200, 28.6.2014, lk 1.

⁽⁷⁾ ELT C 82, 3.3.2016, lk 13.

4.7 Kuid tegelikult eksisteerivad liikmesriikide tasandil olulised õiguslikud piirangud ning selle tulemusel ei leita tasakaalustamistoodete jaoks praegu ärimudeleid. Turukorraldust puudutavad seadusandlikud aktid ei paku selles osas mingeid lahendusi. Vähemalt tuleks määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artikli 3 lõike 1 punkti f lisada tekst, et liikmesriikide kehtestatavad turueeskirjad ja jaotusraamistik pakuksid stiimuleid paindlikkuse võimaluste kasutamiseks. See võib ka aidata lahendada ja vältida kitsaskohti.

4.8 Kõnealuses kontekstis kutsub komitee üles seadma selgeid prioriteete. Samuti peaks olema võimalik kasutada võimsuse tagamise mehhanisme tavapärase elektrijaamade jaoks, kui liikmesriigid suudavad näidata, et võimsusega seotud kitsaskohti ei ole võimalik kõrvaldada tasakaalustava taastuveni energiaga, kasutades paindlikkuse võimalusi. See kohustus tuleks lisada direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklisse 8 ning määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artiklit 14 tuleks vastavalt muuta.

4.9 Sellistel tasakaalustavatel kontseptsioonidel on kaks lisaeelist. Kuna need muudavad taastuvatest energiaallikatest toodetud elektri futuuriturudel kaubeldavaks, on need praegu ainus võimalus, mis lubab, et investeeringuid taastuveni energia rajatistesse saab turul refinantseerida. Teiseks on need orienteeritud kohalikule tasandile, kasutades ära asjaolu, et taastuveni energia on saadaval peaaegu igal pool (vt punkt 3.2), ja seeläbi suurendavad taastuveni energia kohapealset lisaväärtust.

4.10 Elektri detsentraliseeritud tootmine võib võrgu koormust vähendada, kui selleks on olemas õiged turupõhised stiimulid. Ent praktika kinnitab vastupidist. Võrgutasude arvutamist (ettepaneku COM(2016) 861 final artikkel 16) tuleks vähemalt parandada, et pakkuda stiimulit tootmiseks tarbijate vahetus läheduses, lähtudes tegelikust energiakasutusest. Üldiselt on võimalik individuaalsete tootmis- ja kasutamistehingute võrgukulusid kindlaks määrata, kasutades arukaid arvesteid; tegeliku kasutuse kajastamise põhimõte viitab sellele, et need peaksid olema võrgukulude arvutamise alus.

4.11 Tarbimisele kohandatud elektritootmist on hõlbustatud ka täpsete hinnatsoonide kaudu. Komitee toetab seega täielikult sel teemal ettepaneku COM(2016) 864 final põhjenduses 14 ja artiklis 13 esitatud seisukohti. Aga kui punktis 4.10 esitatud üleskutset ei rakendata, võib tänu täpsetele hinnatsoonidele saadud tõhusus kaduda, kuna võrgutasud määratakse sellisel viisil, mis ei kajasta tegelikku kasutust. Täiendavaks abiks võib olla energia maksustamise Euroopa võrdlusalus, mis tugevdab hinnasignaale.

4.12 Täpsemaid hinnatsoone ei tohiks mõista valesti kui kõrvalepöördumist vajadusest omavahel ühendatud Euroopa võrgustiku järele, mis on parim viis suure energiavarustuskindluse saavutamiseks kulutõhusal viisil.

4.13 Nagu märgitakse punktis 3.14, on elektri kaubanduse avamine tarbijate ja tootvate tarbijate jaoks oluline samm täisväärtuslikuks osalemiseks energiaturul. Direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklit 3 tuleks seetõttu selgitada. Tarbijate osalemine, mis on artikli 3 lõike 1 alusel piiratud elektrienergia tootmisele, salvestamisele ja elektromobiilsusele, peab hõlmama ka elektriga kauplemist. Artikli 3 lõikes 2 tuleks turule sisenemise takistused selgelt määratleda. Käesoleva arvamuse punkti 3.6.3 kohaselt kuuluvad nende takistuste alla peamiselt mastaabisääst ja halduslikud takistused.

4.14 Üks viis nende takistuste leevendamiseks oleks see, kui liikmesriigid looksid kauplemise eristruktuurid väikeste tootjate, tarbijate ja tootvate tarbijate jaoks. Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööamet peaks olema vastutav selle nõude rakendamise järelevalve eest. Veelgi enam, määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artiklisse 4 saaks lisada väikeste tarbijate ja tootjate ühenduste lihtsustatud raamatupidamiseskirjad. Lõpetuseks tuleks direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artikli 15 lõike 1 punktis a asendada „müümine“ sõnaga „kauplemine“.

4.15 Kütteostuvõimetuse kohta (direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final põhjendus 14 ja artikkel 5 ning määruse ettepaneku COM(2016) 861 final artiklid 28 ja 29) on komitee mitmel korral selgelt öelnud, et kütteostuvõimetuse probleem tuleb lahendada ja et tulevased poliitikameetmed vähese süsinikdioksiidiheitega ühiskonna suunas peavad seda probleemi arvesse võtma. Seoses sellega toetab komitee seisukohta, mille komitee on toonud välja oma varasemas seda teemat käsitlevas arvamuses⁽⁸⁾. Selles osas toetab komitee komisjoni seisukohta ja konkreetseid ettepanekuid. Komitee rõhutab varasemates arvamustes⁽⁹⁾ välja toodud seisukohta, et taastuvenergia ja eelkõige tootev tarbimine võivad teatud juhtudel olla jätkusuutlik meetod kestva kütteostuvõimetuse vältimiseks, kui haavatavatele tarbijatele pakutakse kohalike ametiasutuste (nt piirkonnad või kohalike omavalitsused) või erasektori osalejate (nt valitsusväliste organisatsioonid) abil avaliku sektori laenusid ja paremat juurdepääsu kapitalile. Direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklites 15 ja 16 sätestatud aktiivseid tarbijaid ja kohalikke energiakogukondi puudutavate eeskirjade tähtsust tuleks samuti mõista selles kontekstis. Tootev tarbimine on võimalus kütteostuvõimetuse vältimiseks ja seda tuleks direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artikli 5 lõikes 2 konkreetselt mainida.

4.16 Tarbijate õigustega seoses tunneb komitee heameelt asjaolu üle, et tarbijatele volituste andmisele ja tarbijate kaitsmisele on direktiivi ettepanekus COM(2016) 864 final pühendatud omaette peatükk. Artiklis 10 tuleks sõnaselgelt märkida, et tarbijatel peab nende elektriga varustamise osas olema õigus riigipõhiste eelistustele, ning et tuleb tagada, et selliseid eelistusi austataks. Artikli 15 lõike 1 punktile b tuleks lisada tekst, milles öeldakse, et võrgutasud peavad olema konkreetsed, nii et tarbijatelt saab nõuda ainult konkreetseid võrgutasusid, mis tulenevad nende enda individuaalsest tegevusest, st seoses elektri tootmise, salvestamise, tarbimise või sellega kauplemisega. Võrgutasude süsteem peaks soodustama selliseid „võrgusõbralikke“ tegevusi nagu koormuse nihutamine, omatarbeks tootmine või salvestamine. Liikmesriigid peavad näitama, kuidas selline tegelikult tarbimisel põhinev võrgutasude arvutamine välja töötatakse. Kõnealuses kontekstis on tarbijate jaoks väga oluline prognoositavus, et teha vastavaid investeeringuid.

4.17 Komitee tunneb heameelt asjaolu üle, et direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklis 16 määratletakse kohalikud energiakogukonnad ja antakse neile vastavad õigused. Komitee nõudis seda arvamuses „Tootvate tarbijate energia ja tootvate tarbijate energiakooperatiivid“⁽¹⁰⁾. Seda arvestades peavad artikli 16 lõike 1 punktis d viidatud tasud kajastama tegelikku tarbimist – st vastama samale põhimõttele, mis on sätestatud käesoleva arvamuse punktis 4.16 seoses direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artikliga 15.

4.18 Kuigi kiites heaks, et energiakogukondadel on õigus oma võrkude käitamiseks, väidab komitee, et energiakogukondadel peaks olema ka õigus põhitarnijana tegutsemiseks. Sellisel juhul kehtivad neile kõik vastavad kohustused.

4.19 Seoses direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklitega 15 ja 16 tuleb hoiatada, et tarbijate aktiivsemaks muutmine ja kohalike energiakogukondade loomine nõuavad taastuvenergia kasutamist. Kui punktis 3.6 kirjeldatud probleeme ja taastuvenergia ettepaneku⁽¹¹⁾ puudujääke ei parandata, siis nõrgeneb tarbijate aktiivsemaks muutmise protsess ja ka kohalikud energiakogukonnad tunduvad – need võivad isegi ohtu sattuda.

4.20 Seoses arukatest arvestitest saadava teabega: nagu on üksikasjalikult kirjeldatud selle arvamuse punktis 3.13, kujutab digiteerimine endast olulist võimalust. Samal ajal toob see kaasa teatud riske seoses andmekaitse ja turvalisusega. Komitee tunneb heameelt asjaolu üle, et komisjon tegeleb sellega direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklites 19–23.

4.21 Komitee kiidab heaks, et komisjon annab asjakohase kaalu arukatest arvestitest saadava teabe tõhusale kaitsele ja et ELi andmekaitse standard kehtib ka elektritarbimist puudutavale teabele. Kuid andmete haldus, andmete omandiõigus ja avatud andmed on jäetud tähelepanuta. Seetõttu tuleks artikliga 23 tagada, et ilma andmekaitset ja eraelu puutumatust piiramata tehakse andmed kättesaadavaks kõigile huvitatud osapooltele anonüümses ja piisavalt vahendatud vormis. Digiteerimise kogu potentsiaali käivitamiseks on tarvis haridus- ja koolitusmeetmeid, et võidelda digitaalse kirjaoskamatus ja tarbijate kõrvalejätmise vastu.

⁽⁸⁾ ELT C 341, 21.11.2013, lk 21

⁽⁹⁾ ELT C 198, 10.7.2013, lk 1; ELT C 34, 2.2.2017, lk 44; ELT C 82, 3.3.2016, lk 13.

⁽¹⁰⁾ ELT C 34, 2.2.2017, lk 44.

⁽¹¹⁾ Vt ka arvamus TEN/622 „Taastuvenergia direktiivi läbivaatamine“ (ELTs veel avaldamata).

4.22 Seoses võrguettevõtjate tähtsusega: detsentraliseerimine üldiselt tähendab, et jaotusvõrgud, nagu ka riiklike võrkude omavahel ühendamine, saavutavad strateegilise tähtsuse. On väga oluline, et liikmesriigid arendaksid välja raamistiku, mis annab võrguettevõtjatele tõhusad ja tulemuslikud stiimulid, et investeerida Euroopa elektrivõrkude parandamisse. See stimuleerib ka majanduskasvu ja loob lisatöökohti. Seda arvesse võttes toetab komitee komisjoni ettepanekut tugevdada sellealase riikliku poliitika järelevalve eest vastutava Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööameti volitusi.

4.23 Direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artiklid 32, 33 ja 36 annavad jaotusvõrguettevõtjatele tingimuslikud õigused seoses paindlikkuse võimaluste kasutamise ja elektrisõidukite laadimispunktide käitamisega. Kuigi komitee tunneb heameelt kiire edasimineku üle paindlikkuse, elektromobiilsuse ja salvestusseadmete turule juurdepääsu vallas, on siiski oluline, et komisjoni ettepanekus esitatud sõltumatute turuosaliste eelisõigust rakendataks praktikas ning et jaotussüsteemi haldurid ja riiklikud reguleerivad asutused seda toetaksid. Sama kehtib ka salvestusseadmete haldamise kohta põhivõrguettevõtjate poolt (direktiivi ettepaneku COM(2016) 864 final artikkel 54).

4.24 Euroopa jaotusvõrguettevõtjate üksuse (EU DSO entity) loomine, nagu on välja toodud määruse ettepaneku COM (2016) 861 final artiklis 50, ei tohiks kaasa tuua võrgueeskirjade autonoomset kehtestamist, kuna see tugevdaks veelgi jaotusvõrguettevõtjate võimalikku turuvõimu. Energeetikasektorit Reguleerivate Asutuste Koostööametile tuleks anda volitused sobiva raamistiku väljatöötamiseks ning riiklikke reguleerivaid asutusi tuleks selles osas tugevdada.

Brüssel, 31. mai 2017

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Georges DASSIS
